

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN
GENT

driemaandelijks tijdschrift
achttiende jaargang
nr. 3 september 1999

De Vrienden van de Plantentuin Gent, Bestuur 1999

Voorzitter : Paul Goetghebeur, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. : 09-264 5055
fax : 09-264 5334
email : Paul.Goetghebeur@rug.ac.be

Secretaris : Ferdinand Cobbaut, Korteheerweg 7, 9041 Oostakker
tel. : 09-251 3321
email : Ferdinand.Cobbaut@advalvas.be

Penningmeester : Léonard Cobbaut, Willy Maststraat 51, 9032
Wondelgem

Leden :

Konraed Camelbeke, Lentestraat 61, 9000 Gent
Harald Evrard, Arteveldesteen, Brusselsesteenweg 509, 9050
Gentbrugge
Cyrilla Gillis, Asschout 2, 9940 Evergem
Henk Leyseele, Zwijnaardsesteenweg 754, 9000 Gent
Hilde Mortier, Leiepark 7, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Caroline Van den heede, Rozebroekslag 21, 9040 Sint-
Amandsberg
Marie-Thérèse Van den Hove, Hoorndriesstraat 69, 9820
Merelbeke
Prof. P. Van der Veken, Rijvisschepark 12, 9052 Zwijnaarde

Leden ex officio :

Prof. R. Viane, Directeur, Plantentuin, Ledeganckstraat 35, 9000
Gent
Karel Otten, Hortulanus, Plantentuin, Ledeganckstraat 35, 9000
Gent

De

VRIENDEN van de PLANTENTUIN GENT

driemaandelijks tijdschrift
achttiende jaargang
nr. 3 september 1999
ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Redactioneel(tje)	2
<i>Bomarea edulis</i> , een klimmende <i>Alstroemeria</i> ?	3-8
Alien ?	9-22
Dodonaea	23
Agenda 1999	24-25
Nieuws uit de oude vriendenkring	26-27
Bekeken door de bril van een cactusverzamelaar (1)	28-30
Koffie : een hele geschiedenis (3)	31-37
Herinnering aan de zomerproeverij 1999	38-39
Tuinieren met John Rigaux	40-41
Ikebana, boeketten met een poëtische geest	42
Een nieuwe reeks Ikebana-lessen	43
Kerstversiering 1999	44
Lezersforum	45-47
Colofon	48

Beste lezer,

Met dit nieuwe nummer van ons huistijdschrift bevinden we ons nu al ver over de helft van het jaar 1999, de zomer is zo goed als voorbij, en overal zien we beestjes verschijnen ...

Aan de binnenzijde van de omslag vindt u iets nieuws : de samenstelling van het bestuur van uw vereniging.

Voor de nieuwe leden, maar ook voor veel "anciens" kan deze lijst, met adressen, een nuttig middel betekenen tot contactname, of om mogelijke problemen te helpen oplossen.

Bij het samenstellen van dit nummer, met een vervolg van het verhaal over onze klimmende schoonheden, is gebleken dat in het vorige nummer een klassiek probleem in verband met links- en rechtswindend is opgedoken. In de rubriek Lezersforum wordt wat dieper ingegaan op dit probleem.

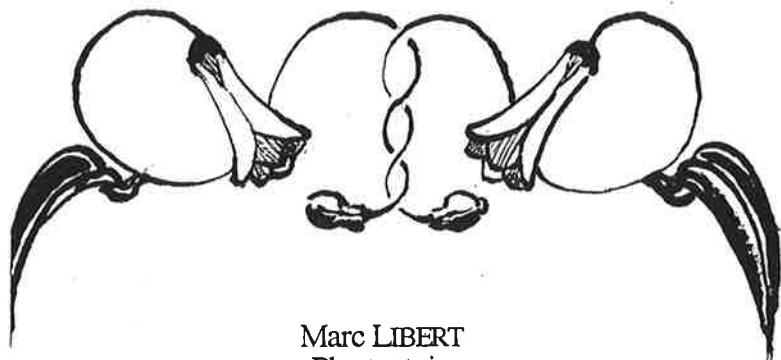
Binnenkort zullen het bestuur, en een informele werkgroep "Uitstappen" zich beraden over de samenstelling van de nieuwe activiteitenkalender voor 1999. Beste Vrienden, bezorg ons uw interessante suggesties, graag met wat documentatie of een korte voorstelling, zodat we uw voorstellen in deze werkgroep kunnen bespreken, om ze eventueel in onze kalender op te nemen.

En dan een laatste zaak waarvoor we uw medewerking durven (!) vragen, denk eens aan onze zadenlijst. Zoals u in Lezersforum kan lezen, willen we dit jaar opnieuw een interessante lijst aan de leden voorleggen. Dat kan alleen maar lukken, wanneer we van uit uw richting ook enkele aardige "bijdragen" aan onze zaadbank ontvangen. Dus : verzamelen, 't is voor een goed doel

Uw redacteur,

A large, stylized handwritten signature in black ink, which appears to read 'Paul Goffeeters'. The signature is written over a long, sweeping horizontal line that extends across the width of the page.

Bomarea edulis,
een klimmende *Alstroemeria* ?

Marc LIBERT
Plantentuin

Na *Wisteria* en *Dioscorea* in resp. nr. 1 en 2 van deze jaargang zijn we het klimmen nog niet moe. Een zomer-najaarsbloeier vinden in deze groep was niet moeilijk : de exotisch ogende *Bomarea edulis* was ons al eerder opgevallen. En toen bleek dat deze Zuid-Amerikaanse schone vlekkeloos de weliswaar zachte winter heeft doorstaan, heffen wij weer de loftrompet ...

Bomarea deelt op de Systematiek van de Eénzaadlobbigen het familievak van de *Alstroemeriaceae* met het geslacht *Alstroemeria*. Deze laatste zijn alleraardigste bloeiplanten die uitermate geschikt zijn voor de snij.

Een bloemenzaak zonder *Alstroemeria* is als een café zonder ..., laten we even de voeten op de grond houden, ... spuitwater.

Individueel hebben *Alstroemeria*-bloemen veel weg van de weelderige *Rhododendron*bloesem. Heldere, felle kleuren, getemperd door stippen en vlekken van het honingmerk. Ze staan in trosjes op het eind van de lange, weinig bebladerde bloeistengel; een gedroomde snijbloem.

Slechts enkele types houden het als vaste plant vol met onze winters, tenslotte zijn het ook allemaal Zuid-Amerikanen ...

Fig. 1. Habitus van een bloeiende *Bomarea edulis*.
(tekening Paul Hellebosch)

Zo herinner ik mij een niet te winnen 'wied'strijd met een *Alstroemeria aurea*, die meegroeide in een bed van *Pachysandra* en dat alles onder een Notelaar ! Elk jaar waren er weer stukjes vlezige wortel blijven steken en in de late lente staken die hun kop vanonder het beschermende *Pachysandra*-deken uit. Als ik het nu bedenkt : waarom moesten die er nu zo per se uit ?

Hoe dan ook, *Bomarea* is een nauw verwant geslacht, dat wel eens kortweg beschreven wordt als een groep van *Alstroemeria*-soorten met windende stengels.

Daarmee is een en ander wel wat duidelijker, maar wat wij als de charme van *Bomarea* ervaren wordt er niet echt mee uitgedrukt.

Laten we u de plant voorstellen van kop tot teen, of eerder omgekeerd ...

Eetbare wortels

De soortnaam '*edulis*' verwijst naar de eetbaarheid van de vlezige wortelgedeeltes. Deze knollen worden gevormd aan de uiteinden van de dunne wortels. Knol en wortelstokvorming zien we trouwens bij veel klimmers van het type vaste plant. Een soort reservoir moet zorgen voor een snelle productie van de nieuwe bovengrondse plant (vgl. *Dioscorea*, *Tamus*, *Convolvulus*, ...). In het geval van *Bomarea* dienen die voorraden ook om droogteperiodes te overbruggen.

Verwacht hier geen recepten, want er is nauwelijks iets over de eetbaarheid van *Bomarea* terug te vinden.

Een enkel werk vermeldt als synoniem White Jerusalem artichoke (letterlijk : witte artisjok van Jerusalem, en met die artisjok wordt eigenlijk de aardpeer bedoeld), wat ons toch al een eind op weg helpt. Hoe dan ook kunnen en zullen we dit najaar ons eerste proef - en kookexperiment starten.

Bomarea edulis is zeker niet als winterhard te beschrijven. Zoals gezegd overleefde de plant vorige zachte winter, maar met 20 cm mulch ter bescherming. Helemaal ideaal kweekt u de plant in pot; in de zomer buiten, vóór de eerste vorst verhuizen naar een koele ruimte.

Zo waren we dit voorjaar nog bij een Engelse verzamelaar in z'n wintertuin onze "préférés" "aan het opsommen, waarbij de gastheer lakoniek opmerkte : "Oh, yes, *Bomarea* : look, it is just behind you ..."

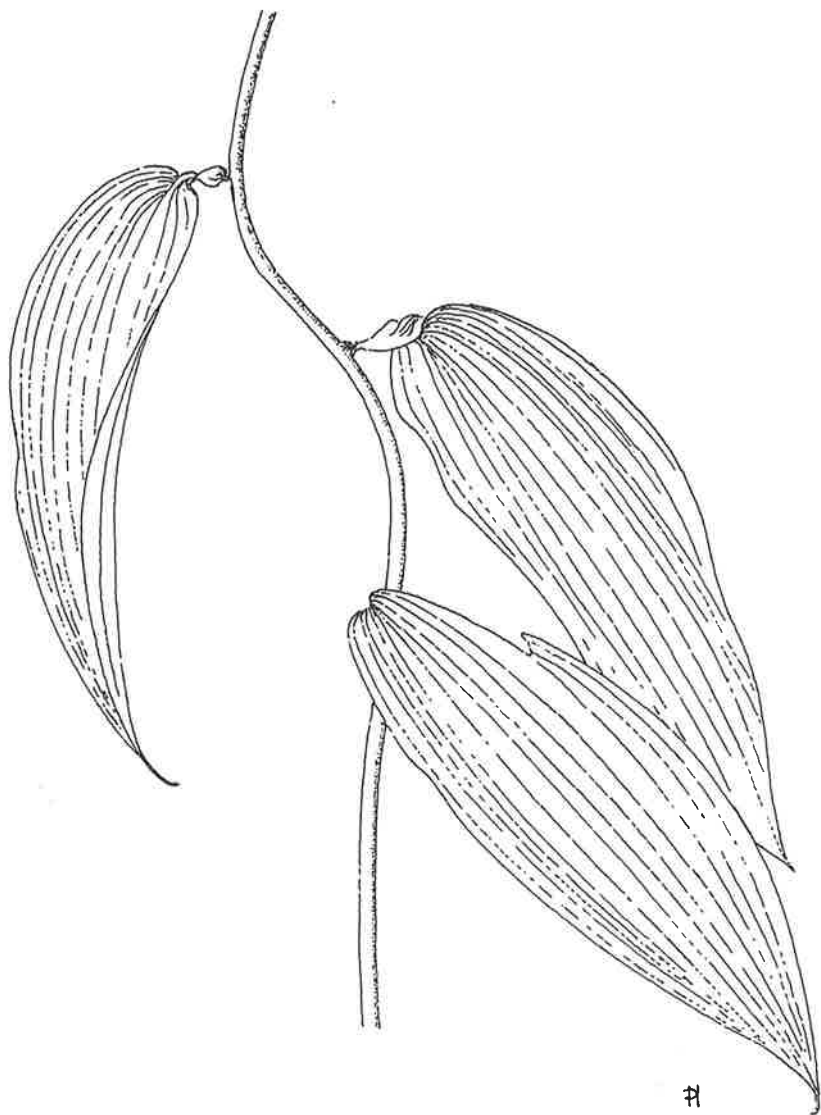

Fig. 2. De gedraaide bladeren van *Bomarea edulis*.
(tekening Paul Hellebosch)

Windende stengels

Bomarea's zijn alle vaste planten. Er bestaan zo'n honderd soorten, verspreid van Mexico tot tropisch Amerika. Vele ervan zijn klimmers, zoals *Bomarea edulis*.

Bij de eerste warmte lopen de planten uit en gaan al gauw winden rond hun gastheer of staketsel.

Eenmaal volgroeid kleuren de stengels naar een diep bruinpaars en aangezien de bladeren op vrij grote tussenafstanden staan geschikt, ontstaat vóór de bloei al een belangrijk decoratief aspect (zie foto middenpagina, links boven).

Bomarea is, mocht het u interesseren rechtswindend (zie vorig nummer, de artikels over *Wisteria* en *Dioscorea*) (zie ook in dit nummer, Lezersforum). De soort *edulis* klimt gauw drie meter hoog, andere soorten bereiken soms het dubbel.

In de loop van het groeiseizoen worden nieuwe stengels gevormd, die een verschillende hoogte bereiken. De bloeiwijzen die zich op het uiteinde bevinden staan aldus over de ganse plant gespreid.

Een idee is om de plant op een verhoging te planten en de stengels te laten afhangen. Later zijn de bloeiwijzen dan naar beneden toe te bekijken.

De bladeren : boven wordt onder ...

Bomarea edulis is van onder tot boven bezet met elegante, grote lancetvormige bladeren (zie figuur 1).

Gezonde planten vertonen een diepgroene bladkleur, mooi in harmonie met de diepgekleurde stengels.

Er is echter één kenmerk dat de botanist in u zal doen opveren : de meeste *Bomarea*'s, net zoals de *Alstroemeria*'s trouwens, hebben een 180 graden getorste bladbasis. Daardoor komt de onderzijde van het blad naar boven toe te staan, en de bovenzijde naar onder (zie figuur 2).

Omdat we ons omtrent dergelijke dingen geen waarom-vragen hoeven te stellen (ooit een plant met hersens gezien ?), behoudt dit kenmerk zijn raadselachtigheid. Menigeen die het ziet zal uw verwondering delen.

De topbladeren hebben de eer en het genoegen om de bloeiwijze te om- en later te ontsluiten.

De bloesem: kleine loftrompetjes

Parel op de *Bomarea*-kroon is ontegensprekelijk de bloesem (zie foto middenpagina, rechts boven). Waar de andere bovengrondse delen in een statige somberheid lijken te verkeren, ontspruit uit elk stengeleinde een prachtig gestel met tientallen exotisch rozerood-oranje buisvormige bloemen.

Het geheel hangt door zijn eigen gewicht horizontaal uit de plant : prima zichtbaar dus en met een goede inkijk in de bloembinnenzijde. Daar wordt de diepe bruinpaarse stengelkleur stippelsgewijs herhaald.

Wanneer een hoofdbloem uitbloeit wordt ze dra vervangen door een volgende, een paar centimeter hoger op het bloeitakje : doorbloeit verzekerd.

Reeds in het tweede jaar gaan de planten bloeien en zoals gezegd verschijnen bij volwassen planten meerdere stengels in de loop van het seizoen.

Een bloemtuil houdt uitzonderlijk lang op water. De *Bomarea*-snijbloem zou een prachtige vervollediging zijn van menig zomerherfstig boeket. Je haalt er de zon mee in huis.

Bomarea edulis zet in ons klimaat goed vrucht. De driekantige stompe kegeltjes hangen zwaar aan de plant en vragen om geplukt te worden. De oranje zaden zijn zeer kiemkrachtig en kunnen voor of na de winter gezaaid worden.

Rest ons nog te melden dat we proberen onze zaadoogst van de *Bomarea edulis* in de zaadlijst te verwerken.

Haastige liefhebbers kunnen op de voorjaarsruilbeurs een jaartje voorsprong nemen met de aanschaf van éénjarige plantjes.

Meer info over teelt en andere soorten *Bomarea* op het internet : <http://easyweb.easynet.co.uk/~ianblack/>

Menzel, P. & I. 1988. Das Kletterpflanzen Buch. Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart. 228 pp., ill.

Alien ?

Bernard SYMOENS
Oude Burg 16, 8000 Brugge

Vreemd of niet vreemd, inheems of uitheems ?

De manier waarop we met termen omspringen (en er ons ook naar gedragen) is soms heel dubbelzinnig. Ook rond de planten en tuinen die we koesteren lijkt onze houding dikwijls ambigu.

Meestal staan we er niet bij stil, maar het is toch opvallend hoe we in onze tuinen enkel uitheemse planten toelaten en verwelkomen en deze "vreemdelingen" met veel zorg omringen. Het inrichten van een tuin met louter inheemse flora (dus "van eigen bodem") is nog altijd een grote zeldzaamheid. De voorkeur gaat voor velen nog steeds naar Rhododendrons, Dahlia's, Begonia's, coniferen, enzovoort, die oorspronkelijk uit verre streken komen, en in hun ingewikkeld nageslacht van duizenden hybriden er eigenlijk alleen maar "vreemder" door geworden zijn. Dit heeft allicht iets te maken met het onderscheid dat ooit gemaakt werd tussen "gecultiveerd" en "wild".

Uitheemse planten waren zeldzaam en daardoor kostelijk, dus superieur en gegeerd, en daarom met veel zorg gecultiveerd. De inlandse flora was wild en opdringerig, in feite ongewenst, ze werd bestempeld als onkruid, en moest dus op afstand gehouden worden, of nog beter "bedwongen" en "getemd" worden, of was het "ontgonnen" ?

Intussen trokken de planten zich niet veel van onze termen (en etiketten) aan, en ze verspreidden zich op een ondubbelzinnige manier. Als ze tenminste de kans kregen. Uitheemsen werden "inheems" en inheemsen weken uit.

Sommige planten die we in het wild tegenkomen zijn immers zo vergroeid met (of is het "geïntegreerd in") het landschap, dat men denkt dat ze er altijd geweest zijn en echt tot de inheemse flora behoren. Toch zijn het eveneens planten die van ver komen en zich pas (relatief) recent bij ons verspreid hebben. Soms kwamen ze Europa binnen als "verstekelingen", soms "ontsnaptten" (of is het "vluchtten" ?) ze uit de tuinen waarin ze bij aankomst opgenomen werden.

Fig. 1. Middelste teunisbloem (*Oenothera biennis*), Europees (Brits) exemplaar.

A : rozetblad (behaving niet getekend). B : deel van bloeistengel.
 C : stengel, detail. D : kroonblad. E : stempel (links) en helmknop (rechts). F : twee vruchten. G : zaad.
 (Ross-Craig S., 1979, Drawings of British Plants)

Eén zo'n plant die tegelijk uitheems en een beetje ontsnapt is, heet Teunisbloem. Nu moet de dubbelzinnigheid nog even verder genoten worden, want het gaat niet om één enkele soort. Er zijn verschillende soorten Teunisbloemen : Grote, Middelste, Kleine, Silezische teunisbloem, etc.

Ze behoren allemaal tot het genus *Oenothera*, waarvan er in totaal een 80-tal soorten bekend zijn.

Blijkbaar de meest voorkomende soort bij ons is de Middelste teunisbloem, ook bekend als Gewone teunisbloem (*Oenothera biennis*). Men kan ze vinden op ruderaal plaatsen, allerhande wegbermen, spoorwegterreinen, etc. Op geruderaliseerde plekken in onze duinen is een andere, gelijkende soort met wat grotere bloemen vaak dominant aanwezig, Grote teunisbloem (*Oenothera glazioviana*, syn. *Oenothera erythrosepala*). Eigenlijk zijn het opvallende planten met een tot 1 m hoge stevige stengel, met bovenaan grote, gele bloemen (kroonbladen 2-5 cm lang), verenigd tot een enkelvoudige aar, of tot een samengesteld pyramidaal bloemgestel.

De kroonbladen blijven tijdens de dag geheel of gedeeltelijk gesloten. De bloemen bloeien pas 's avonds helemaal open. De grondbladeren zijn langwerpig omgekeerd eirond en langs de stengel eerder lancetvormig en gaafrandig of vaag getand. De vruchten zijn langwerpig, stomp en vierkantig. Het onderscheid met de andere reeds vermelde soorten die bij ons ook in het wild kunnen voorkomen, kan het best vastgesteld worden aan de hand van een goede flora.

De naam Teunisbloem verwijst naar Sint-Antonius, en als volksnaam vindt men soms ook Sint-Teunisbloem.

Waarom Sint-Antonius, is niet meteen duidelijk. Maar vermits de plant in juni openbloeit, kan er wel een verband gezocht worden met de feestdag van Sint-Antonius van Padua, die gevierd wordt op 13 juni.

Er kan ook een verband gezocht worden met Padua, de plaats waar de Teunisbloem voor het eerst geïntroduceerd werd, maar ook dat is niet echt zeker.

Een andere volksnaam is Nachtkars en dit spreekt voor zich vermits de plant vooral 's nachts openbloeit, net als de Engelse naam Evening Primrose.

Ook de Latijnse naam is niet meteen duidelijk. Zo zou de samenstelling *Oenothera* verwijzen naar *Oinos* (wijn) en *thera* (in zich opnemen, drinken), omdat de wortels van *O. biennis* verondersteld werden om aan te zetten of te prikkelen tot het drinken van wijn.

Het ontgaat mij echter compleet waarom men überhaupt een plant nodig heeft om wijn te willen drinken.

Bovendien is *Oenothera* niet de enige naam die gekozen werd voor deze plant. In het begin werd ze onder andere *Lysimachia lutea corniculata* (G. Bauhin) genoemd. Het is pas met Linnaeus dat de plant definitief de genusnaam *Oenothera* kreeg.

Net zoals de andere soorten van het genus *Oenothera*, komt ook de Gewone teunisbloem oorspronkelijk uit Amerika.

Ze werd in Europa geïntroduceerd aan het begin van de 17de eeuw (sommige bronnen vermelden 1614, andere 1619). Hoe dat precies gebeurde is meer een kwestie van vermoedens dan van zekerheden.

Hoogstwaarschijnlijk onder de vorm van zaden die meegebracht werden aan boord van een schip dat de haven van Venetië aandeed. Dit was toen een drukbezochte en machtige wereldhaven. Het nabijgelegen Padua stond onder heerschappij van Venetië, en het is precies in de plantentuin van de universiteit van Padua dat de Teunisbloem voor het eerst gesignaleerd werd.

Ook andere uitheemse planten werden op die manier Europa binnengebracht en langzamerhand verspreid via een uitgebreid netwerk van contacten tussen de vele belangstellenden die de nieuwe planten wilden opkweken in hun tuinen. De uitwisseling van nieuwe planten, of tenminste het vermelden ervan in brieven was in die tijd heel gebruikelijk.

Zeker is dat niet lang nadien de Teunisbloem ook in ons land terecht kwam, en het is best mogelijk dat zaden vanuit Padua naar hier gebracht of gestuurd werden dank zij personen die in Padua gingen studeren. Want er gingen in die tijd toch heel wat studenten en geleerden uit de Lage Landen naar Padua om er zich verder te vervolmaken in bijvoorbeeld de medicijnen of de rechten.

Zo waren er twee bekende landgenoten die naar Padua trokken om er lessen te volgen of er ook zelf te doceren, en beiden kregen bekendheid onder andere omwille van hun grote plantenkennis. De ene is Anselmus Boetius De Boodt (1550-1632), de andere Adriaan Van den Spiegel (1578-1625).

Hoewel Anselmus Boetius De Boodt als student in de medicijnen vele uren in de plantentuin van Padua doorbracht, is het niet waarschijnlijk dat hij daar de Teunisbloem aantrof, want al in 1587 vertrok hij naar Praag om er lijfarts te worden aan het keizerlijke hof. Het is wel waarschijnlijk dat hij later op de hoogte gebracht werd via zijn vele contacten met andere geleerden en plantenliefhebbers.

Adriaan Van den Spiegel (Spigelius) werd na zijn studies in de medicijnen in 1616 door de Senaat van Venetië te Padua aangesteld om er anatomie en chirurgie te onderwijzen. Hij bleef er tot zijn dood in 1625. De data laten vermoeden dat hij in de plantentuin van de universiteit de Teunisbloem kan geobserveerd hebben. Maar of hij verantwoordelijk is voor de introductie van de plant in onze streken is een heel andere vraag.

Hoe dan ook, de plant wordt vermeld in de inventaris van de tuin van P. Ricart te Lille in 1644 en van J. Hermans te Brussel in 1652-1653. Allebei waren ze apothekers en hadden een tuin waarin heel wat uitheemse planten verzameld werden.

Padua was echter niet de enige weg waarlangs *Oenothera* in Europa geïntroduceerd werd. Er was ook de Engelse connectie. Daar wordt als vroegste datum 1629 opgegeven, omdat de Teunisbloem blijkbaar voor het eerst vermeld werd in de *Paradisi in Sole Paradisus Terrestris...* van John Parkinson, uitgegeven in 1629.

De plant wordt verder vermeld en ook afgebeeld in de door Thomas Johnson aangevulde en verbeterde uitgave van *The Herball, or General Historie of Plants* van John Gerarde uit 1633. Zeker is dat *Oenothera biennis* (nogmaals) naar Engeland overgebracht werd door John Tradescant Jr. (1608-1662), die meermaals naar Amerika reisde en van daaruit heel wat nieuwe planten introduceerde. Zo bezocht hij in 1637 Virginia en in dit gebied komt *O. biennis* in het wild voor.

Heel wat uitheemse planten vonden via Engeland hun weg naar de rest van Europa, en het is zeker niet uitgesloten dat dit ook voor de Teunisbloem het geval was.

Fig. 2. *Oenothera biennis* (Amerikaans exemplaar), habitus (links) en *Oenothera triloba* (rechts), habitus, vrucht en dwarse doorsnede doorheen vrucht.
(Gleason H., 1963, The new Britton & Brown Illustrated Flora of the NE United States and adjacent Canada)

Ook de andere soorten *Oenothera* kwamen langzaam maar zeker op een gelijkaardige manier in Europa terecht. Dit hing natuurlijk samen met de verdere exploratie van het Amerikaanse continent. Voor een groot aantal soorten worden data van introductie vermeld, gespreid over de 18de en 19de eeuw. Als landen van oorsprong worden naast vooral Noord-Amerika, ook onder andere Chili, Peru en Mexico genoemd. Een goed relaas van het aantreffen van een opvallende *Oenothera* in de oorspronkelijke groeiplaats vinden we bij William Bartram (1739-1823) in zijn *Travels through North & South Carolina, Georgia, East & West Florida*, uitgegeven in Philadelphia in 1791. Deze reis vond plaats tussen 1773 en 1778.

" Early one morning, passing along by some old uncultivated fields, a few miles above Taensa, I was struck with surprize at the appearance of a blooming plant, gilded with the richest golden yellow : stepping on shore, I discovered it to be a new species of the *Oenothera* (*Oenothera grandiflora*, caule erecto, ramoso, piloso, 7, 8 pedali, foliis semi-amplexi-caulibus, lanceolatis, serratodentatis, floribus magnis, fulgidis, sessilibus, capsulis cylindricis, 4 angulis), perhaps the most pompous and brilliant herbaceous plant yet known to exist. It is an annual or biennial, rising erect seven or eight feet, branching on all sides from near the earth upwards, the lower branches extensive, and succeeding gradually shorter to the top of the plant, forming a pyramid in figure; the leaves are of a broad lanceolate shape, dentated or deeply serrated, terminating with a slender point, and of a deep full green colour; the large expanded flowers, that so ornament this plant, are of a splendid perfect yellow colour; but when they contract again, before they drop off, the underside of the petals next the calyx becomes of a reddish flesh colour, inclining to vermilion, the flowers begin to open in the evening, are fully expanded during the night, and are in their beauty next morning, but close and wither before noon. There is a daily profuse succession for many weeks, and one single plant at the same instant presents to view many hundred flowers. I have measured these flowers above five inches in diameter, they have an agreeable scent."

Om welke soort het hier precies gaat is niet meteen duidelijk. Er is een variëteit van *O. biennis* die als *grandiflora* bekend staat. Maar deze plant haalt niet de afmetingen die Bartram in zijn beschrijving opgeeft (2 - 2,5 m). Dit was in elk geval niet de enige nieuwe soort die rond die tijd ontdekt werd.

Fig. 3. *Oenothera missouriensis* (syn. *Oenothera macrocarpa*),
habitus, en vrucht.
(Gleason H., 1963, The new Britton & Brown Illustrated
Flora of the NE United States and adjacent Canada)

John Bartram (1699-1777), de vader van William, begon in 1729 met een eigen collectie (zowat de eerste botanische tuin in Amerika), en de lijst van deze verzameling bevat, tussen de vele andere planten, 12 verschillende Teunisbloemen.

Een andere naam die zeker vermeld moet worden is Thomas Nuttall (1786-1859). Hij was van opleiding drukker, maar nadat hij in 1808 in Amerika terecht kwam, legde hij zich toe op de studie van de natuur, en werd tenslotte professor plantkunde te Harvard. Hij nam ook deel aan een expeditie langs de Missouri en ontdekte er heel wat nieuwe planten. Zijn naam leeft voort in bv. de soortnamen *Cornus nuttallii*, *Oenothera nuttallii*, etc. Zijn plantenvondsten werden bekend via onder andere *Curtis's Botanical Magazine*. Zo bijvoorbeeld *Oenothera missouriensis* in 1813, of verder ook *Oenothera triloba* in 1825 met een afbeelding van de plant van de hand van John Curtis :

" A hardy annual or biennial. Native of the arid and almost denudated Prairies of the Red River, in North America, where it was first discovered, in 1819, by Professor Nuttall, who gave seeds of it, with his name attached, to Robert Barclay, Esq. of Burry Hill, to whom we are indebted for the communication of the plant from which our drawing was taken, in September, 1824. "

De soort *Oenothera missouriensis* vinden we onder het synoniem *Oenothera macrocarpa* terug in de catalogus van "The more rare or valuable plants discovered in the neighbourhood of St. Louis and on the Missouri", gevoegd bij het reisverslag van deze expeditie, geschreven door één van de deelnemers, John Bradbury (1768-1823). Hij was een Schot die naar Amerika kwam om planten en ander natuurhistorisch materiaal te verzamelen voor de Plantentuin van Liverpool. Samen met Nuttall vond hij naast vele andere planten ook *Oenothera caespitosa*.

Het verslag van deze reis is te vinden in zijn *Travels in the interior of America in the years 1809, 1810, and 1811*, uitgegeven in London in 1819. Het is een heel boeiend relaas, met op de achtergrond de voortdurende dreiging van conflicten met de Indianen.

Zijn dag-aan-dag notities vermelden af en toe bijzonderheden over het landschap en de planten die er groeien. Zo bijvoorbeeld op 29 mei 1810 :

" We had encamped at the commencement of a stretch of the river, about fifteen miles in length, as we judged, and nearly in a right line. The bluffs on both sides formed, as before, a gentle slope to the river, and not a single tree was visible. The body of iron ore had now become continuous on both sides of the river, and exhibited the appearance of two dark brown stripes, about one hundred yards in breadth, and fifteen miles long. The exact conformity of the two lines, and the contrast of colour produced by the vivid green which bounded them, formed a coup d'oeil which I have never seen paralleled. I lamented much that the wind was fair, but availed myself of the short delay, and hastened up the bluff to the vein of ore, where, although the soil was so strongly impregnated with iron as to resemble rust, I observed a number of large white flowers on the ground, belonging to a new species of *Oenothera*, having neither stem nor scape, the flower sitting immediately on the root. "

De beschrijving is te vaag om met zekerheid de soort te herkennen. Maar mogelijks gaat het om *Oenothera caespitosa*, of anders *Oenothera acaulis*, beide met grote witte bloemen. En vermits het blijkbaar ongesteelde bloemen zijn, is de kans groot dat het *O. acaulis* (syn. *O. taraxacifolia*) zou kunnen zijn. De plant vormt rozetten van harige, paardebloemachtige, grof getande bladeren tot 20 cm lengte. De bloemen kunnen 8 cm diameter bereiken.

Nog een naam die zeker vermeld moet worden is David Douglas (1799-1834). Hij had een kort maar avontuurlijk leven, vol ontberingen, ongelukken en andere tegenslagen, gewijd aan het zoeken en introduceren van talloze nieuwe planten uit Noord-Amerika. Hij werkte in opdracht van de Royal Horticultural Society onder andere in het gebied van de Columbia Rivier. Maar het is tijdens een verblijf van meer dan een jaar (1830-1832) in Californië dat hij naast vele andere nieuwe planten ook talrijke *Oenothera*-soorten vond en opstuurde naar Engeland. Zijn naam leeft voort in de ook bij ons vaak aangeplante Douglasspar (*Pseudotsuga menziesii*, syn. *P. douglasii*) en via andere planten zoals bijvoorbeeld *Limnanthes douglasii*.

Enkele van zijn Californische *Oenothera*-introducties bleken nadien thuis te horen in het genus *Godetia*, zo bijvoorbeeld *Oenothera viminea* (= *Godetia viminea*) met purperen bloemen. Een afbeelding van deze plant verscheen in 1828 in *Curtis's Botanical Magazine*, en we vernemen hierbij het volgende :

" Allied to *Oenothera purpurea*, from which it is abundantly distinct. It is a handsome and hardy annual; and if the seeds be sown in the open border in the spring, the plants will continue to blossom throughout the summer.

Introduced to the garden of the Horticultural Society, by Mr. David Douglas, in 1827. It was discovered by that most zealous Naturalist, in the interior of northern California : and it flowered for the first time in this country in the month of June 1828. "

Veel *Oenothera*-soorten vonden als sierplant hun weg naar de tuinen van verzamelaars. Niet enkel omwille van hun opvallende gele of witte bloemen, maar evenzeer omwille van de geur die ze 's avonds verspreiden.

Dit zou nogal verschillen van soort tot soort.

Zo wordt de geur van *O. trichocalyx*, een Teunisbloem met witte bloemen die ook tijdens de dag open blijven, vergeleken met die van kamperfoelie.

De geur van *O. caespitosa eximia*, een doorlevende plant met eveneens witte bloemen, zou eerder doen denken aan een mengeling van citroen en tuberoos.

Andere als sterkgeurend omschreven soorten zijn *O. tetraptera* uit Mexico, met witte bloemen, en *O. triloba* met bleekgele bloemen van mei tot september.

Verder ook *O. marginata*, met witte tot lichtroze bloemen waarvan de geur vergeleken wordt met die van Magnolia.

Bij dit alles mag niet vergeten worden dat onze taal meestal tekort schiet bij het correct omschrijven van geurwaarnemingen.

Het is echter niet zeker dat al de vermelde soorten gemakkelijk te verkrijgen zijn, hoewel de *Plantenvinder voor de Lage Landen* toch een pak soorten vermeldt als beschikbaar voor de tuin. Bijna overal te vinden zijn in elk geval *Oenothera biennis* en *Oenothera missouriensis*. Daarnaast zijn er ook een aantal cultivars.

De toepassing van de Teunisbloem als sierplant is niet nieuw. Al in de 17de eeuw werd ze vermeld als tuinplant. Zo bijvoorbeeld in *Den Nederlandtsen Hovenier* van Jan van der Groen, uitgegeven in 1669.

Het aanbrengen van een plant die vooral 's avonds of 's nachts bloeit ligt wellicht niet voor de hand, maar verdient toch meer aandacht.

Gewoonlijk concentreren we ons bij het aanleggen van een tuin vooral op planten die tijdens de dag kleur en afwisseling brengen. Maar tijdens de lange zomermaanden, tenminste als het weer wil meevallen, blijven we langer buitenshuis. We eten 's avonds op het terras, of we maken een lange wandeling en genieten van de zang van lijster of nachtegaal. Als we bovendien dan nog omringd worden door planten die ons overspoelen met hun heerlijke geur, dan is zo'n prachtige lange zomeravond een compleet succes. Iets om niet te missen dus!

Luister hoe het klinkt in de woorden van Eleanor Sinclair Rohde in haar boek *The scented garden* (1931) :

" No evening scents, I think, have the fascination of the delicate fragrance of the evening primroses, especially that of the commonest variety. Those pale moons irradiate the twilight with their sweet elusive perfumes. Like the flowers themselves their scent as night draws in becomes full of mystery and holds our imagination captive. "

Het vraagt wellicht even wennen, maar zo'n schemertuin is zeker niet te versmaden.

Experimenteren is hier de boodschap en er zijn heel wat planten die in aanmerking komen voor wie ook 's avonds van de tuin wil genieten.

Naast *Oenothera*-soorten kan met succes gebruik gemaakt worden van onder andere : enkele kamperfoelies (*Lonicera caprifolium* en *Lonicera periclymenum*), Damastbloem (*Hesperis matronalis*), een tabak (*Nicotiana sylvestris*), jasmijn (*Jasminum officinale*), *Matthiola bicornis*, linde-soorten (*Tilia*), Petunia (vooral witte en paarse variëteiten), nachtschone (*Mirabilis jalapa*), en lelies (*Lilium candidum* en *L. regale*), daglelie-soorten (*Hemerocallis*), *Hosta plantaginea*, anjers (*Dianthus plumarius*), *Phlox paniculata* (vooral de witte), *Clethra alnifolia*, enzovoort.

Afwisseling met opvallend wit bloeiende planten (bijvoorbeeld witte klimrozen) kan het aangename resultaat alleen maar vergroten.

En voor wie eenmaal de smaak te pakken heeft, kunnen natuurlijk nog meer planten ontdekt worden, die ook als kuipplant een plaatsje op het terras mogen krijgen.

Als besluit, een interessant voorbeeld van een combinatie met andere planten, te vinden bij Vita Sackville-West :

" Nog een mogelijkheid, bleek en wat schimmig: een schemering-maanlichtborder. Forsythia op de achtergrond; de Rosa moschata-hybriden Danae, Moonlight en Thisbe in het midden; teunisbloem (Oenothera biennis) die zichzelf uitzaait; Iris orientalis, hoog en wit en geel; romige pioenrozen; en aan de voorkant een tapijt van zilverbladige artemisia's en stachys. "

Bibliografie

- Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique (1921-1924).
Biographie Nationale, Bruxelles.
- Bradbury, J. (1986). Travels in the interior of America in the years 1809, 1810, and 1811.
University of Nebraska Press, Lincoln & London.
- De Boodt-Maselis, M.C. (1981). Anselmus Boetius De Boodt, een Vlaams humanist met Europese faam.
Familia et Patria, Handzame.
- De Langhe J.E. et al. (1988). Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden.
Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, Meise.
- Desmond, R. (1977). Dictionary of British and Irish botanists and horticulturists including plant collectors and botanical artists.
Taylor & Francis, London.
- De Wildeman, E. (1950). Notes pour l'histoire de la botanique et de l'horticulture en Belgique, Paleis der Academieën, Brussel.
- Ewan, J. & Ewan, N.D. (1981). Biographical dictionary of Rocky Mountain Naturalists.
Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht-Antwerpen.

- Fisher, J. (1989). The origins of garden plants.
Constable, London.
- Godet, J.-D. (1993). Planten van Europa: kruiden en heesters.
Standaard Uitgeverij, Antwerpen.
- Hart, S. (1995). Plantenvinder voor de Lage Landen.
Terra, Warnsveld.
- Hatton, R.G. (1960). Handbook of plant and floral ornament.
Dover Publications, New York.
- Lemmon, K. (1968). The golden age of plant hunters.
Phoenix House, London.
- Lyte, C. (1990). The plant hunters.
Orbis Publishing, London.
- Mabberley, D.J. (1990). The plant-book.
Cambridge University Press, Cambridge.
- Paque, E. (1912). De Vlaamsche volksnamen der planten.
Bijvoegsel.
Karel Bulens, Brussel.
- Phillips, R. & Stumpel-Rienks, S.E. (1983). Wilde bloemen.
Het Spectrum, Utrecht-Antwerpen.
- Reveal, J.L. (1992). Gentle conquest. The botanical discovery
of North America.
Starwood Publishing, Washington D.C.
- Rix, M. (1991). Art in nature.
Studio Editions, London.
- Rohde, E.S. (1989). The scented garden.
The Medici Society, London.
- Sackville-West, V. (1997). In de tuin.
Pandora Pockets, Amsterdam.
- Van Doren, M. (ed.) (1928). Travels of William Bartram.
Dover Publications, New York.
- Van Pelt Wilson, H. & Bell, L. (1971). The fragrant year.
J.M. Dent & Sons, London.
- Woordenboek der Nederlandsche taal (1934).
's-Gravenhage-Leiden.

Koninklijk
Natuurwetenschappelijk
Genootschap
Dodonaea

K.L. Ledeganckstraat 35, B-9000 GENT tel.: 09/264 50 59; fax.: 09/264 53 34

Aan de Universiteit Gent organiseert de hierboven vermelde vereniging maandelijkse voordrachten en diverse andere activiteiten, die voor onze leden van belang kunnen zijn.
De toegang is gratis : van harte welkom !

Di 14 september 1999 : Voordracht door Prof. Dr. Dirk Reheul (Vakgroep Plantaardige Productie, RUG) over **'Bedenkingen bij de ontwikkeling van duurzame landbouwsystemen'**

Za 2 oktober 1999 : Bezoek aan de **paddestoelententoonstelling** in de Plantentuin, o.l.v. Prof. Dr. P. Van der Veken en Prof. Dr. A. Verbeken (Vakgroep Biologie, RUG)

Di 12 okt 1999 : Voordracht door Dr. Stefaan Van Dongen (U.I.A., Antwerpen) over **'Plant-herbivoor interacties in een versnipperd habitat'**

za 16 oktober 1999 : **Mycologische excursie** onder leiding van Prof. Dr. Mieke Verbeken (Vakgroep Biologie, RUG)

Di 9 november 1999 : Voordracht door Dr. Frans Vera (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag) over **'Metaforen voor de wildernis : Eik, Hazelaar, Rund en Paard'**

Di 14 december 1999 : Jaarvergadering, met voordracht door Prof. Dr. Jean-Pierre Henriët (Vakgroep Geologie & Bodemkunde, RUG) over **'Koralen in koude waters'**

Voordrachten gaan door in Auditorium 4, K.L. Ledeganckstraat 35, Gent (18u15)

Agenda 1999

September

Zondag 5 september, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.
Gratis rondleiding door de gidsengroep.
Thema : verspreiding van vruchten & zaden,
o.l.v. Ferdinand Cobbaut.

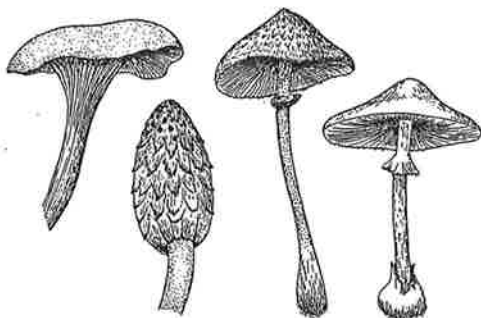
Zaterdag 11 september : bezoek aan de tuin van Dr. Peleman.
Informatie in het vorige nummer, op p. 44-45.

Zaterdag 18 september, 14 u, Vrijdagmarkt, Jacob Van Artevelde.
Geleide stadswandeling. Verborgene plekjes in Gent, deel 2.
Informatie in het vorige nummer, op p. 43.

Donderdag 30 : start Paddestoelententoonstelling (tot 6 oktober).
Alle hulp is welkom, vóór, tijdens, en na de tentoonstelling !

Meld uw mogelijke hulp bij Mieke Verbeken,
telefoon : 09-264 5070,
fax : 09-264 5334,
of email : Mieke.Verbeken@rug.ac.be

Ook de aanvoer van vers geplukte paddestoelen gedurende
de tentoonstelling wordt ten eerste op prijs gesteld.

VERKLARING KLEURPLATEN

MIDDENPAGINA'S:

Links boven: *Bomarea edulis*, windende stengel, met haar donkere kleur, bladeren met torsie aan de basis.

Links onder: *Dioscorea tokoro*, vruchten tussen de hartvormige bladeren.

Rechts boven: *Bomarea edulis*, bloemgestel.

Rechts onder: *Dioscorea caucasica*, jonge scheuten.

BUITENPAGINA

Boven: Ikebana-schikking, klassieke stijl.

Onder: Ikebana-schikking, vrije stijl.

Agenda 1999

Oktober

Zondag 3 oktober, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.

Gratis rondleiding door de gidsengroep.

Thema : paddestoelen, o.l.v. Cyrilla Gillis.

Toegang tot de tentoonstelling te betalen !

Zaterdag 16 oktober, 14 u : Paddestoelenexcursie o.l.v. Cyrilla Gillis, te Waarschoot (bezoek aan de Bellebargiebossen en de Kwadebossen).

Samenkomst om 13.45 u aan de hoofdkerk, op het Dorpsplein, Evergem-Centrum.

LAARZEN ten zeerste gewenst !

November

Zondag 7 november, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.

Gratis rondleiding door de gidsengroep.

Thema : herfstgebeuren, o.l.v. Harald Evrard.

December

Zaterdag 11 december, om 14.30 u, Algemene Vergadering, gevolgd door een kleine receptie.

De leden ontvangen later nog een persoonlijke uitnodiging !

Nieuws uit de oude vriendenkring

Jef VANDENBULCKE
Ottergemsesteenweg 436, 9000 Gent

Vele jaren geleden werden wij, natuurvrienden, van lente tot herfst, samen met de "cursisten natuurgids", de woensdagavond op het kerkplein van Drongen verwelkomd door Karel Van Vossel.

Hij heeft een groot deel van zijn leven, belangeloos, te velde natuuronderricht gegeven voor de opleiding van natuurgidsen en van alle belangstellenden die er op afkwamen. Dat is voldoende bekend aan de "Vrienden van de Plantentuin", die er bij betrokken waren; en de "jonge garde", waartoe Cyrilla Gillis behoort, zet deze traditie voort, onder de bescherming van het C.V.N. (Centrum Voor Natuur- en milieu-educatie).

Onze (soms geringe) natuurkennis zijn wij dankbaar aan hem verschuldigd. Karel Van Vossel, gezien zijn hoge leeftijd, kon dit al enkele jaren niet meer zelf doen, hij heeft op de duur ook verzorging thuis nodig, en hij heeft in het begin van dit jaar nog het overlijden van zijn vrouw te betreuren gehad.

Hij wordt op 21 september 1999 negentig jaar. De oudgedienden die dit vernemen zullen hem dan zeker gelukwensen toesturen.

In de natuur "rondlopend" denken we nog dikwijls aan hem, en aan zijn onafscheidelijke hoed, waarop - als zijn kenmerk - een kleurrijk vlaamsegaai-pluimpje stak. Zo kenmerkend voor hem werd dit aanzien door de jeugdige leerling-natuurgidsen, die er zich in de volgende gebeurtenis vrolijk mee maakten.

De natuurwandeling, trager dan stapvoets, verliep rustig en met méér dan "dertien staties", waar minutenlang uitleg verstrekt werd, neergeknield, de loupe naar minuscule plantjes gericht, boeken uit de weitas gehaald om te pogen het "onding" te determineren, om tenslotte de goedkeuring van Karel te horen, of het verhaal van het hele leven dat het plantje in zijn verdere groei nog kon verwachten, tot en met zijn voortplanting. Tot besluit klonk dan, voor de zoveelste keer tijdens die paar uren : "We moeten opstappen, want anders komen we niet rond". Een eind verder op dit verlaten landelijk pad merkte een jeugdige knaap op

de grond een onooglijk maar kleurrijk pluimpje van een vlaamse gaai, en riep luid : "Karel is hier gepasseerd !".

'k Vertel dat enkel ter inleiding, omdat ik weer aan Karel dacht, en de kennis die hij ons bijgebracht heeft, toen ik in de krant (De Gentenaar, 28 mei 1999) het volgende bericht las.

Dolly te oud voor haar leeftijd

LONDEN (afp, dpa) — Het gekloonde schaap Dolly is oud geboren, zo staat te lezen in het vakblad Nature. Dolly werd in 1997 wereldberoemd als het eerste dier dat uit het erfelijk materiaal van een volwassen dier werd gekloond. Met name een zes jaar oud schaap.

Het beest is gezond, maar het is genetisch zes keer ouder dan normaal. Dat stelden onderzoekers van het Schotse Roslin-Instituut vast die Dolly hebben „geschapen”.

Met name zijn de telomeren, erfelijk materiaal dat de uiteinden van de chromosomen vormt, korter dan bij schapen die via een natuurlijke weg op de wereld zijn gekomen. De lengte van die telomeren speelt een rol in het verouderingsproces.

De ontdekking kan implicaties hebben voor het klonen van mensen, aldus Nature. Bovendien zou ook het klonen van gekloonden van gekloonden problematisch kunnen worden.

Die wijsheid die men nu eerst in de Schotse dierenwereld schijnt te onderkennen, die kennis heeft Karel Van Vossel ons al tientallen jaren geleden bijgebracht.

Toen we langs die typisch Vlaamse aangeplante rijen bomen kwamen, werd erop gewezen dat hele rijen eenzelfde groeiwijze vertoonden of een zelfde kromming in de stam. Dan zei hij : "Dat zijn allemaal klonen van dezelfde stamboom, die zulke kenmerken had, en die bomen zijn in de grond al even oud als hun stamboom; dat wil zeggen dat ze ook in hun levensverwachting maar zo lang zullen meegaan als hun stamboom kan blijven overleven."

Er zijn zo van die zaken die al lang gekend zijn - soms in beperkte kring - maar vergeten geraken, en tot schade en schande moeten herontdekt worden.

Madeira & orchideeën

Eric J.M. PIENS

Verlorenbroodstraat 27, 9820 Merelbeke

Reeds verscheidene jaren kan men "veilig" landen te Santa Catarina nabij de hoofdstad Funchal op Madeira. Vroeger was er helemaal geen luchthaven en werd er geland op het naburige kleine eiland Porto Santo. Voor wie er nooit per vliegtuig landde zal de naam waarschijnlijk onbekend zijn. Het is een lieflijk stukje paradijs met zandstranden, in de Atlantische Oceaan ten noorden van Madeira. Wat dat laatste zelf betreft kan men eerder spreken van een massief rotsblok dat met steile wanden de zee induikt. Het laat zich raden dat de aanleg van een vliegveld daar geen sinecure is geweest.

Toen de landingspiste - die uit de rotsen werd gehouwen - op Madeira klaar was, bleek die aan de korte kant. Eenmaal was voor een Belgische machine de remafstand te kort zodat ze op het einde van de piste tientallen meter lager op de rotsen in zee plofte. Die start- en landingsbaan werd intussen verlengd, op pylonen rustend op de rotsen in zee. Tijdens de landing kan je daar uiteraard niets van zien, evenwel wanneer de machine naar het luchthavengebouw taxiëet, zie je het bruuske einde van de baan met erboven het blauw van de lucht en eronder het blauw van het water.

Vroeger was er dus enkel een luchthaventje op Porto Santo, te vergelijken met een regionaal vliegveld alhier, wat overigens geen moeilijkheden teweegbracht. Deze kwamen er meestal later, toen de vakantiegangers per boot naar het buureiland werden gebracht. Menig toerist begon zijn vakantie in bed ... wegens zeeziekte. Daar deze euvels tot het verleden behoren zijn we een tiental jaar geleden naar het bloemeneiland per TEA Boeing 737 gevlogen (het verslag van een hernieuwde kennismaking in 1998 komt later).

Zoals bekend wordt Madeira het bloemeneiland genoemd, wat geenszins overdreven is. Er is een geschiedenis die vertelt dat de Schepper toen hij met zijn werk klaar was, het restant van zijn bloemenzaden over Madeira heeft uitgeworpen. Nu kan men Madeira betitelen als één eiland, één grote bloem ...

Men treft er in totaal twaalf parken en tuinen aan waarvan vier in de hoofdstad Funchal, als daar zijn : de gemeentetuin (opgericht in 1878) met de *Plumeria* en *Erythrina* (koraalbomen) als uitschieters, het stadspark (nabij de haven) met *Gerbera* en *Agapanthus africanus* (naasteliefdebloemen), de tuin van het Landgoed van het Kruis, zeker de moeite wat betreft orchideeën, allen met zorg onderhouden en waar de meeste planten van naam bordjes zijn voorzien. Het summum wordt echter gevormd door de lanen en straten waarlangs de blauwbloeiende *Jacaranda mimosifolia* (palissanderboom) voorkomen.

Orchideeën, ... ze worden er dagelijks in massa te koop aangeboden. Uiteraard vind je ze ook in de botanische tuin (Jardim Botânico) aan de Caminho de Meio, boven Funchal en met het openbaar vervoer (bus) bereikbaar. Deze is voorzien van een herbarium (vrij toegankelijk) en een succulentenkas, niet toegankelijk, doch door zijn vorm is van buitenaf alles te bekijken. Vrij uitgeplant vind je daar onder andere de terrestrische rietorchidee *Sobralia macrantha* (een bron vermeldt de invoer van deze plant, begin van de 19de eeuw, vanuit de botanische tuin van Gent). Ook diverse andere soorten bloemen, zoals vrijwel in elk tuintje van de eilandbewoners, die met de moedermelk tevens de grote liefde voor bloemen naar binnen moeten gekregen hebben. Zeker te bezoeken, ... een must !

Bijzondere soorten (minder commerciële ?) tref je in een van de vele andere tuinen, in de nabijheid van Funchal. Zo bv. in de "Jardim da Quinta das Cruzes". Vrij vertaald zou dit ongeveer "Tuin van de Villa van het Kruis" moeten luiden. De Roomse inslag bij de Madeirezen zal ook wel zijn oorsprong hebben bij de Portugese "bevrijders".

Een schoonheid als *Epidendrum radicans*, afkomstig uit Guatemala, kan worden bewonderd in de tuin, evenals een fantastisch bloeiende *Dendrobium thyrsiflorum*. Met Guatemala zijn wij bij een der landen omstreeks de evenaar gekomen, waar dit geslacht haar oorsprong kent.

Bij ons in België en bij de noorderburen komen nog een 35-tal, zogenaamde "wilde soorten" orchideeën voor. Wereldwijd schat men het aantal soorten orchideeën op 20 000, waardoor ze gelden als een van de grootste families van de Bloemplanten.

Kweekproducten behoren tot bekende geslachten als *Cattleya*, *Cymbidium*, *Paphiopedilum* (venusschoentje) en *Phalaenopsis*, evenals hun talloze hybriden.

In 1731 werden de eerste specimens in Europa ingevoerd. Het zou nog bijna 100 jaar duren, vooraleer men het generatief verder kweken (uitzaaien) onder de knie zou hebben. Zaaialingen gingen dood door te hoge warmte en gebrek aan voeding (zaden zonder endosperm).

Kwekers was opgevallen dat zaaian in een orchideeënserra of op de (pot)grond waarin planten stonden, succesvol was. Pas begin deze eeuw heeft een Franse onderzoeker de mogelijkheid geopperd dat schimmels in de potgrond van planten een rol konden spelen, wat juist bleek te zijn. Orchideeën leven dus inderdaad in "symbiose" met schimmels.

Zoals reeds aangehaald zijn de stoffijne zaden niet van het "endosperme" type; d.w.z. er zijn geen eiwitstoffen aanwezig als basisvoeding voor de kiemling. Deze stoffen worden nou net geleverd door die schimmel. In ruil zal de plant in een later stadium suikers afstaan, zodat men niet kan stellen dat ze bij de parasieten horen. Eens zover gevorderd in het onderzoek ging men bij zaaiproeven extra suiker toevoegen en werden schimmels overbodig. Tegenwoordig komt zaaimedium kant en klaar uit een blik.

Bestuiven om tot zaadproductie te komen wordt meestal uitgevoerd om kruisingen te realiseren. Zaaian gebeurt op steriele basis en is een klus voor vakmensen. Nochtans zijn er ook verenigingen van amateurs die prachtige resultaten weten te bereiken. De vegetatieve wijze voor het vermeerderen van planten gebeurt door delen van knollen of door jonge plantjes af te snijden. Zaden ontkiemen na 6 tot 10 dagen maar kan ook bij andere soorten wel 6 tot 10 weken duren; en dan nog jaren wachten voor de bloei komt !

In het volgende verhaal wordt u verteld hoe een veertig jaren sluimerende liefde voor orchideeën uiteindelijk toch nog tot ontlaaiing kwam.

Koffie : een hele geschiedenis (3)

De verspreiding van de koffieteelt

Gilberte COMHAIRE-NEYT
Hofmeierstraat 8, 9000 Gent

We moeten even terug in de geschiedenis om de weg die gevolgd werd door de koffieteelt over de wereld uit te leggen.

Na het ontdekken van Amerika in 1492 waren de Spanjaarden en de Portugezen tot een akkoord gekomen in 1494, met het verdrag van Tordesillas (ten NW van Madrid) om de Aarde op te delen in een westelijk (Spaans) en oostelijk (Portugees) gebied, met uitdrukkelijke goedkeuring van het Vaticaan, en rond 1600 hadden beide mogendheden zich ongeveer overal ingenesteld waar lucratieve handel kon gedreven worden.

Met de groei van het bedrijfsleven en de economie in Nederland, Engeland en Frankrijk in de loop van de jaren 1600 stuitte deze bezitsaanspraak op sterke kritiek van laatstgenoemde vooruitstrevende naties. Ze keerden zich met woord en daad tegen deze alleenheerschappij, sloten verdragen en voerden oorlog, soms met elkaar, soms tegen elkaar. Territoriumaanspraken werden ingevorderd, grensverdragen gesloten en gebroken, roofoverval en kapervakten waren alledaagse gebeurtenissen. Overzees bezit werd geroofd, geruild of verkocht – gegeven werd niets.

De handelsbourgeoisie van de nieuw in 1588 opgerichte “Zeven Provinciën” blikte begerig naar het vele gewin dat Spanjaarden en Portugezen overzee maakten, in de rest van Europa (nog) niet denkbaar. Ze stichtten de Oost-Indische compagnie in 1602 en de West-Indische compagnie in 1621, om de heerschappij van Portugezen en Spanjaarden te breken, om eigen steunpunten op te zetten, om de toegang tot de specerij-eilanden te bemachtigen, en om de kostenverslindende tussenhandel uit te schakelen.

In de eerste aflevering van dit verhaal zagen we dat de koffieteelt vanuit Ethiopië over de Rode Zee naar Yemen en Arabië kwam, en daar honderd jaar lang een angstvallig en streng bewaakt monopolie was (16e eeuw). Toch lukte het een Mekka-pelgrim om de controle te ontwijken. Met name Bababudant slaagde erin koffiezaden en een kiemplant mee te nemen naar Indië, en hij introduceerde de koffieteelt langs de kust van Malabar en in Mysore.

Van daaruit kon Adriaan van Ommen, commandeur van de Oost-Indische compagnie in 1696, de teelt overbrengen naar Java en Sumatra, en met groot succes : er werd onmiddellijk een hoge productie gehaald. Later werd de teelt ook overgebracht naar Sri Lanka en in 1720 kon de V.O.C. (Verenigde Oost-Indische Compagnie) vele ladingen koffie naar Europa verschepen.

In 1706 werden enkele koffieplanten vanuit Java naar de Amsterdamse Plantentuin overgebracht en kwamen hier in bloei, voor het eerst op het Europese continent.

Van hieruit ging plantgoed naar het Amerikaanse continent, naar Suriname (het toenmalige Nederlandse Guyana), en ook naar de Parijse Jardin des Plantes.

De planten die werden gepresenteerd aan de Franse koning Lodewijk XIV in 1714 waren een geschenk van de burgemeester van Amsterdam, om de pas gesloten vrede van Utrecht tussen Nederland en Frankrijk te bezegelen. Lodewijk, en later diens achterkleinzoon zagen er niets meer in dan een curiosum waarmee zij hun gasten konden amuseren.

Maar in 1723 arriveerde in Parijs kapitein Desclieu uit de kolonie Martinique, die vastbesloten was daar een koffiecultuur op gang te brengen.

Met drie nietige koffieplantjes in een kist met een glazen deksel scheepte hij in. De eerste dagen van de reis met de onschatbaar waardevolle lading verliepen ongestoord, tot er een Tunesisch piratenschip naderde, maar dankzij het kundig zeemanschap van de Franse scheepskapitein konden schip, passagiers, lading en bemanning uit de handen van de zeerover blijven. Nauwelijks bekomen van de opwindning, of van de ene minuut op de andere stak een duivelse storm op. De woeste elementen lieten een zwaar gehavend schip achter in een zinderende windstilte, even rampzalig als de storm.

De watervoorraad begon te slinken. Twee van de drie koffieplantjes verdorpen. Het overgeblevene hield Desclieu in leven door zijn eigen waterrantsoen eraan op te offeren. Hij wist het plantje veilig op Martinique te krijgen waar het een erewacht van 24 u op 24 u kreeg.

Vier jaar later werd de eerste koffie geoogst. Hij verdeelde de oogst onder de meest gewetensvolle landeigenaren. Dankzij hun gemeenschappelijke inspanningen werden er 50 jaar later 19 miljoen koffiebonen geoogst op Martinique.

Vier jaar na de veelbewogen reis van één klein koffieplantje naar Martinique was koffie de hoofdpersoon van een zo mogelijk nog romantischer avontuur.

In 1727 nam de Braziliaanse regering het besluit om de teelt van koffie te introduceren. Maar men stuitte op het probleem dat geen zaad of zaailingen konden worden bemachtigd, want iedereen beschermde angstvallig zijn eigen teelten.

Nochtans waren ze binnen handbereik : het naburige Frans- en Nederlands-Guyana (het huidige Suriname) verbouwden koffie op grote schaal. Beide kolonies beschermden echter hun koffiemonopolie zo fanatiek dat de doodstraf stond op uitvoer van zaad of zaailingen.

Hun wederzijdse rivaliteit was echter bijzonder groot, en het kwam regelmatig tot grensincidenten. Teneinde raad verzocht men buurland Brazilië om een bemiddelaar te sturen. De overheid van Brazilië deed een uitstekende keuze : de kundige en aantrekkelijke luitenant Francisco de Melo Palheta leidde de onderhandelingen. Bovendien was hij zeer in trek bij de vrouwen en dat moest hem in staat stellen om een zeer geheim Braziliaans plan uit te voeren. Don Francisco kon de ruzie zonder moeite de wereld uit helpen, dit tot diepe dankbaarheid van de gouverneur van Frans-Guyana wiens gast hij was.

Tussen de bedrijven door bewees hij ook aan de gouverneursvrouw enige diensten die ze hem maar al te graag vergoedde. De avond voor zijn vertrek werd een groot banket ingericht te zijner ere. De gouverneursvrouw bood de eregast een overdadig boeket aan waar koffiekiemplanten slinks in verwerkt waren.

En nog geen dag na zijn terugkeer in Brazilië werd de grondslag gelegd voor de thans zo omvangrijke koffiëindustrie.

In 1740 brachten Spaanse Jezuïeten koffie naar de Filippijnen.

In 1748 werd koffie aangeplant op Cuba, in 1750 in Guatemala, in 1755 op Puerto Rico, in 1790 in Mexico.

Men kan stellen dat rond 1800 overal ter wereld waar koffie kon groeien, nl. tussen de twee keerkringen, dat die streken door koloniaalmachten bezet werden.

In het licht van het grote succes dat telkens behaald werd wanneer de koffieteelt in een of andere tropische streek werd aangevat, is het wel verwonderlijk dat men tot het begin van de 20e eeuw moest wachten voor men overging tot de teelt van koffie in Afrika, waar de wieg stond van de koffie en waar de natuurlijke groeiplaats is van de wilde stamvormen van alle gekende koffie. Ook actueel worden nog steeds nieuwe wilde soorten ontdekt in Afrika.

Zo oneens als de koloniale machten Spanje, Portugal, Nederland, Engeland en Frankrijk het waren bij de verdeling van de overzeese gebieden, zo eens waren ze als het er op aankwam goedkope arbeidskrachten (zeg maar slaven) uit zwart Afrika te halen, of onder de inheemse bevolking, om ze als dwangarbeiders te gebruiken.

De toestanden op de plantages waren zo ellendig dat meerdere malen de mensen in opstand kwamen, maar steeds werden ze door de planters brutaal onderdrukt.

Edward Douwes Dekker (Multatuli) beschreef die toestanden in zijn boek Max Havelaar (1860).

Een voorbeeld : Haïti (Frans bezit) had in 1791 zowat 50 % van de wereldproductie van koffie. Daarvoor werden 480.000 Afrikaanse slaven gebruikt ! De gezamenlijke zwarte bevolking kwam op een zeker ogenblik in opstand en ze staken de plantages en de gebouwen in brand.

Daarna werd Nederland een tijdje de wereldproducent, en in de eerste helft van de 19e eeuw verschoof de productie naar Midden- en Zuid-Amerika.

MARKTREGULERING

In 1930 begon een grote crisis in Brazilië, veroorzaakt door de massale overproductie. Om de wereldmarktprijs te behouden werden ganse koffie-oogsten vernietigd en dit liep door tot na de Tweede Wereldoorlog. In die periode werd 5,7 miljoen ton koffie verbrand, in zee gestort, er werden treinen mee gestookt, bestrating mee uitgevoerd (bevestigd door T. Beeckman (VIB, Gent), tijdens de koffie(!)tafel van 17 augustus), er werd papier van gemaakt, farmaceutica en benzine mee geproduceerd, zelfs meubels werden vervaardigd met geperste koffiepellen.

Verzoeken om marktregulering door de New-Yorkse koffiebeurs gaven weinig duurzaam resultaat. De prijsbepaling gebeurde voornamelijk door speculanten met hun netwerk van informatie en desinformatie, vnl. in verband met de weersomstandigheden. Men is er zich van bewust dat de prijs van de ruwe koffie op een aanvaardbaar niveau dient te zijn. Het is de enige garantie dat de producent hoeveelheid en kwaliteit voortbrengt die de consument verlangt. De minimumprijs van ruwe koffie werd geregeld door een akkoord uit 1962 dat stand hield tot 1989. Het garandeerde de producenten een prijs die minstens het dubbele was van de vrije marktprijs. In ruil moesten ze onderling afspraken maken om overproductie tegen te gaan. In 1989 waren de stocks echter te omvangrijk geworden en het akkoord verviel.

Gevolgen : daling van de prijzen, geen nieuwe aanplantingen, veel plantages werden slecht onderhouden, onderproductie was het resultaat. Daartegenover : stijging van de consumptie, en dus stijging van de koffieprijs – dat hebben we allemaal meegemaakt. De vrije koffiemarkt leidt tot een opeenvolging van sterk dalende en dan weer sterk stijgende prijzen. Die onstabiele markt maakt dat de koffieboer niet weet wat zijn koffie zal opbrengen en of hij zal kunnen investeren in nieuwe aanplantingen.

Waar koffie nu geen koloniaal product meer is, duren wereld-handelspolitiek en sociale problemen onverminderd voort. In de jaren 1600-1700 zat hier aan koffie een aroma van luxe, nu blijft in de 76 producerende landen die allen een koloniaal verleden hebben, aan koffie het aroma van armoede kleven.

Monoculturen en intensivering van de landbouw zijn de oorzaken van voedselproblemen in die landen, vooral in de 20 Afrikaanse landen die van de export van koffie afhankelijk zijn – de eigen agrarische kennis gaat teniet !

De wereldproductie van koffie bedraagt momenteel ongeveer 60 miljoen balen van 60 kg per jaar :

- * 1/3 van de wereldproductie is in handen van een kleine nationale bovenlaag of grote buitenlandse bedrijven (20 tot 100 ha),
- * 1/2 is in handen van middelgrote bedrijven (2-20 ha),
- * 1/6 (ongeveer 15 %) zijn kleine bedrijven van minder dan 2 ha.

De kleine boeren kunnen niet op tegen de concurrentie van de grote maatschappijen, ze zijn afhankelijk van regionale opkopers, acute geldnood dwingt hen tot accepteren van lage prijzen.

Voorschotten worden hen verleend tegen woekerintresten, en ga zo maar door.

De grondstof groeit in het zuiden, terwijl het noorden de ganse verwerking en dus de financiële meerwaarde voor zijn rekening neemt, een typisch voorbeeld van de ongelijke Noord-Zuid verhoudingen in deze wereld.

Men heeft daar iets willen aan doen. Oxfam garandeert aan de kleine koffieboeren een minimumprijs per pond, wat ook de prijs op de wereldmarkt is. Als de prijzen hoger liggen krijgen ze een toeslag waardoor ze in hun bedrijfje kunnen investeren.

De kleine boeren vormen coöperaties, ze krijgen een voorfinanciering, langetermijncontracten zodat ze op termijn kunnen plannen, advies wordt verstrekt aan de coöperaties.

Het resultaat van die inspanningen is de solidariteitskoffie van de wereldwinkels en de Max Havelaar-koffie in de grootwarenhuizen, misschien maar een druppel op een hete plaat (althoewel !) maar men moet ergens beginnen, en volhouden.

KOFFIESURROGAAT

Niet meer zo jonge lezers die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt zullen zich zeker herinneren wat men thuis zoal "brandde" ter vervanging van koffie of als bijmenging.

Haver, erwten, gerst, eikels, cichorei, brood, practisch alle plantaardige producten die zetmeel en oliën bevatten kunnen geroosterd, ttz. gecarameliseerd worden en leveren een donkerbruine drank – over de smaak valt te discussiëren !

Vanaf de 18e eeuw gebruikte men al surrogaat als bijmenging, hetzij uit spaarzaamheid, hetzij als vervalsing.

De allereerste ersatz-koffie werd in de 18e eeuw in Duitsland verkocht. Het land had geen koffieproducerende koloniën en was derhalve op import aangewezen.

Granen moesten bij voorkeur voor de meelproductie gebruikt worden, dus propageerde men de cichoreiplant, die zelfs als geneesmiddel in de apotheek te verkrijgen was. Rond 1750 werd massaal cichorei gekweekt in Duitsland.

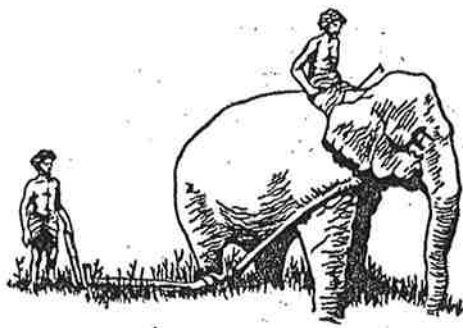
Het continentaal stelsel van Napoleon in 1806 dat Engeland van de Europese markt verdrong maakte dat ook in Frankrijk massaal cichorei werd gekweekt, want koffie uit hun koloniën kwam er niet door. Na de opheffing van de blokkade bleef in Frankrijk en ook in België de cichorei onontbeerlijk bij het koffiezetten. De geroosterde cichoreiwortel heeft door het hoge suikergehalte meer smaakstoffen die met melk goed tot hun recht komen.

Bij het verwerken van de cichoreiwortel zijn heel veel Vlamingen als gastarbeider naar Noord-Frankrijk getrokken, naar "den ast" (droogoven), voor dat zware en ongezonde werk. Lees er Stijn Streuvels maar op na !

Andere koffiesurrogaten zijn : vijgenkoffie, maïs- of Saladin-koffie, malkoffie.

Daar alle koffiesurrogaten gemalen in de handel kwamen was het gevaar voor vervalsing niet denkbeeldig. Zo lezen we in het Oostenrijkse levensmiddelboek uit 1926 dat cichorei slechts vervalst heette als ze meer dan 3 % zand bevatte !

De gemalen koffie werd vervalst met cichorei, de cichorei-handelaar vervalste met Venetiaanse bolus (een ijzeroxydehoudende aarde) als kleurbedrog, de bolusdelver vervalste zijn aarde met baksteenpoeder (goedkoper) om kleurschakeringen te bekomen – zo zie je maar hoe men snel rijk kon worden.

Herinnering aan de zomerproeverij 1999

Hilde MORTIER
Leiepark 7, 9051 Sint-Denijs-Westrem

Komkommer met venkel-bloesems

voor 2 personen :

- 1 scherm van venkelbloemen (variant : paardebloemblaadjes of Oost-Indische kers)
- 2 kleine komkommers (samen ongeveer 300 g)
- 2 dl yoghurt
- 1 sjalot
- peper & zout
- 5 jonge topjes citroenmelisse

Komkommers schillen, pitten verwijderen, in stukken snijden.

Rok van de sjalot verwijderen en vierendelen.

De blender vullen met de yoghurt, komkommer, sjalot en citroenmelisse. Mixen en ev. een beetje fris bronwater toevoegen.

Twee uur koelen in de koelkast.

De frisse soep verdelen over de twee borden en versieren met een viertal scherpjes geknipt uit het grote scherm.

De bloemen hebben een lekkere anijssmaak.

Deze soep presenteert mooier in een donker (groen, blauw, zwart) bord.

Gevulde Daglelie of Oost-Indische kers

A. Vulling 1

- pompelmoes
- 50 g garnalen (of rest van gepocheerde vis)
- zelfgemaakte mayonaise met citroen of pompelmoes (géén azijn)
- jonge topjes van citroenmelisse
- 2 eetlepels havermout

Pompelmoespartjes zonder vliesjes met een mesje uit de helften snijden.

Eenzelfde gewicht pompelmoespartjes en garnalen (of vis) mengen met de mayonaise naar believen.

Enkele garnalen ter versiering apart houden.

Aan het mengsel de havermout toevoegen. De vulling zal hierdoor beter hanteerbaar zijn.

Enkele uren laten afkoelen in de koelkast.

De ongewassen bloemen voorzichtig vullen (meeldraden en stamper niet verwijderen !). De vulling versieren met enkele garnalen en topjes citroenmelisse.

B. Vulling 2

- 1 rijpe avocado
- 1 eetlepel citroen
- 2 eetlepels platte kaas
- 1 teentje look
- wat bieslook

Avocado schillen en de pit verwijderen.

Het vruchtvlees met een vork fijndrukken, en hieraan het citroensap toevoegen.

Mengen met de platte kaas en de fijngeplette look.

De mengeling kan met een spuitzak aangebracht worden in de bloemen.

Versieren met fijngesneden bieslook.

Deze vulling is ook bijzonder geschikt als broodbeleg.

Tuinieren met John Rigaux

Hilde MORTIER
Leiepark 7, 9051 Sint-Denijs-Westrem

Doe-cursus natuurvriendelijk tuinieren

In het voorjaar 2000 starten De Vrienden van de Plantentuin Gent met een doe-cursus ecologische siertuin.

Deze cursus is uitzonderlijk omdat hij hoofdzakelijk zijn beslag krijgt op het terrein zelf. Dus geen eindeloos gepraat over het tuinieren, maar : handen uit de mouwen.

De deelnemers leren er correct om te gaan met elementair tuin-gereedschap als : spade, hark, wieschopje, zeis, snoeischaar, enz.

Daarnaast worden er ook praktische inzichten bijgebracht rond het aanleggen en onderhoud van vaste planten en houtige gewassen, natuurlijke snoei van struiken en bomen, selectief maaien en handgrazen, inzaaien van gazons en borders.

De cursus gaat door over 7 zaterdagmiddagen van eind februari tot april, in de regio Gent. De lesgever is John Rigaux, auteur van het boek "De ecologische siertuin".

Aangepaste tuinkledij is gewenst.

Verdere inlichtingen kunnen bekomen worden op telefoon 09-362 9732, of 09-222 7372 na 19 u.

Kostprijs voor de hele cursus, het boek "De ecologische siertuin" inbegrepen, is 5000 BEF. Te betalen vóór 30 januari 2000 op het rekeningnummer 001-1192154-03 van De Vrienden van de Plantentuin.

Het aantal deelnemers is beperkt.

Programma

De doe-cursus gaat door telkens op zaterdag, van 14 u tot 17 u.

26 februari :

- inleidende theoretische les, met wandeling

4 maart :

- aanplanten van bomen, struiken, en vaste planten
- aanleren correct gebruik van schop en spade

11 maart :

- natuurlijke snoei
- sleunen van struiken en bomen, met respect voor hun habitus

18 maart :

- bezoek aan 2 tuinen met veel bolgewassen
- uitleg over het aanplanten (herfst) en hun standplaatsen

25 maart :

- postwinter onderhoud van borders
- selectief wieden, herkennen van onkruiden
- gebruik wiedschopje en mes

8 april :

- inzaaien van gazons en éénjarigen borders
- het gebruik van hark en rijf

29 april :

- selectief maaien en handgrazen
- het gebruik van de zeis

Ikebana, boeketten met een poëtische geest

Godelieve VANDEN HEUVEL
Ikebana OHARA
Studiegroep Vlaanderen
Afdeling Plantentuin Gent

Een tak beweegt zich vrij in de ruimte, een rank slingert zich rond een boom, een bloem pronkt in al haar pracht of verschuilt zich discreet tussen de andere.

Onze aandacht wordt erdoor getroffen en de creatieve geest van de Ikebana-beoefenaar komt in actie.

Hij wikt en weegt en met veel liefde en respect voor al wat groeit en bloeit knipt hij enkel dat weg wat de natuur op dat ogenblik missen kan.

Een frêle compositie of een sterke lijnvoering, Ikebana volgt steeds het ritme van de seizoenen, een geheime dialoog tussen ranken, takken, bloemen en bladeren.

Samen met de vaas of schaal vormen zij een niet te scheiden geheel.

Na de concentratie van de geest volgt het beheersen van de handeling, het brengt de beoefenaar evenwicht, sereniteit en vreugde.

Een Ikebanaschikking geeft aan wie ze bewondert een gevoel van vreugde en rust, een emotie die voortvloeit uit "de taal van de bloemen".

Een nieuwe reeks Ikebana-lessen

Gilberte COMHAIRE-NEYT
Hofmeierstraat 8, 9000 Gent

Wie wil kennismaken met deze kunstvorm kan een eerste reeks van 8 lessen volgen in de Plantentuin.

Lerares is Mevr. Godelieve Van den Heuvel uit Antwerpen, Ikebana-master van de Ohara-school.

De lessen worden gegeven a rato van 2 lessen per dag (10-12 u, 13.30-16 u), startend begin maart 2000, in de inkomhal van de Plantentuin.

Voorwaarden :

- lid van De Vrienden van de Plantentuin
- inschrijven door betaling van 3000 F voor de reeks van 8 lessen op het rekeningnummer 001-1192154-03 van "De Vrienden van de Plantentuin, Gent".

Het aantal deelnemers wordt beperkt tot 10.

Voor een kennismaking met het werk van de gevorderden kan men tijdens de les even binnenkomen op de volgende dagen :

- zaterdag 04-09, 30-10, 20-11, 18-12,
- donderdag 30-09, 21-10, 18-11, 09-12.

Op zaterdag 11 december, ter gelegenheid van de jaarlijkse Algemene Vergadering worden werkstukken van de leerlingen tentoongesteld.

Voor wie inschrijft als starter in maart 2000 nog dit : gelieve uw lunchpicknick mee te brengen, voor de drank wordt er gezorgd.

Voor de eerste les moet u alleen bloemenschaar en schrijfgerei mee te brengen. Het bloemen- en takkenmateriaal wordt door de lerares geleverd.

Kerstversiering 1999

Hilde MORTIER
Leiepark 7, 9051 Sint-Denijs-Westrem

Op aanvraag van een aantal leden zal ook dit jaar een nieuwe cursus kerstversiering worden ingericht.

Maximum aantal deelnemers : 15.

Picknick zelf mee te brengen.

De bijdrage voor deze cursus bedraagt 750 BEF, vooraf bij de inschrijving te betalen (niet terugbetaalbaar, maar u kan wel een vervanger zoeken) op ons rekeningnummer 001-1192154-03 van De Vrienden van de Plantentuin Gent.

Inschrijven vóór 10 november !

Plaats : Plantentuin, ingangsgebouw van de serres.

Binddraad, mos, 1 strokrans of oasisbol, en groen zijn in de prijs inbegrepen.

Wat u kan meebrengen :

scharen,

tang om draad te knippen,

koord,

klemmen,

noten,

vruchten,

lampionplant,

snoeihout van hulst, skimmia, wilg, kornoelje, enz.

Wat zullen we maken : tafelversiering, adventskrans, versiering voor kaars, kransen, kerstballen.

Bestuurslijst

Paul Goetghebeur

Naar aanleiding van de - zeer terechte - vraag van enkele nieuwe leden over contactmogelijkheden wordt startend met dit nummer een lijst met naam en adres van de bestuursleden afgedrukt op de binnenomslag.

Zadenlijst 1999

Marc Libert

De zadenlijst 1998 werd weer een succes. Zo'n 600 zaadzakjes werden doorgestuurd en hebben hopelijk ook uw tuin aangevuld met enkele nieuwigheden. Om de lijst aantrekkelijk te houden, hebben we ook nu weer *uw hulp* nodig. Naast de vele soorten die we in de Plantentuin kunnen oogsten, ***kan u ook zelf zaden insturen***. We zoeken minder courante soorten die toch vlot zaaibaar en redelijk soortecht zijn. Concreet : Vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea*) hoeven we niet meer onder onze leden te verspreiden, maar hebt u een witte of roze vorm die kleurecht terugkeert, dan is dat wel weer interessant.

Soorten waarvan u vermoedt of ontdekt dat ze ondergewaardeerd zijn kunnen we ook promoten. Denk maar aan onze wilde flora, waaruit we elk jaar aan aantal soorten aanbieden. Maar ook de bestsmakende aperitief tomaat moet kunnen.

Daarnaast zijn er nog een aantal vaste waarden, zoals bv. Gele monnikskap, Rode zonnehoed, enz. Het spreekt voor zich dat we onze leveranciers met een passende geste bedanken.

Daarnaast vraagt al dat zaadkuisen, etiketteren en verpakken ***héél wat werk***. Inzoverre dat we overwegen één of twee zaterdagvoormiddagen uit te trekken om met een kleine groep de zaak te klaren (periode november, begin december).

Ziet u er wat in ?

Laat dan iets weten aan de redacteur, Paul Goetghebeur (adres en telefoon : zie omslag).

Oudere jaargangen

Van de 12de, 14de, 15de en 16de jaargang zijn nog een aantal complete reeksen beschikbaar.

Deze worden u aangeboden aan iets minder dan de kostprijs (incl. verzendingskosten) : **150 F per jaargang.**

De som kan worden overgeschreven op ons rekeningnummer 001 - 1192154 - 03 van De Vrienden van Plantentuin, met als vermelding het nummer van de gewenste jaargang(en).

Plantenruilbeurs Merelbeke

Voor de 12de maal wordt op zondag 10 oktober 1999 in de Gemeentehallen te Merelbeke een grote ruilbeurs georganiseerd. In dit nummer vindt u een folder verspreid door de organisatoren.

Voor beginnende tuiniers, of voor tuiniers met nog wat gaatjes in hun tuin, is deze ruilbeurs een interessante gelegenheid om gratis of goedkoop een reeks tuinplanten te verzamelen, en vooral om adressen uit te wisselen.

Het is ook een leuk idee om er in de namiddag even te komen wandelen, je ziet toch altijd weer iets nieuws. Ook De Vrienden van de Plantentuin Gent zullen dit jaar aanwezig zijn met een infostand, om deze Plantentuin verder te blijven propageren.

Links of rechts ?

Paul Goetghebeur

Aandachtige lezers zullen gemerkt hebben dat in het vorige nummer de termen links- en rechtswindend op twee verschillende en totaal tegengestelde wijzen verklaard werden.

Op p. 7 zien we een " rechtswindende (A) " stengel, met de stengel groeiend van links naar rechts, terwijl we verder op p. 12 een " rechtswindende (B) " stengel zien, met de stengel groeiend van rechts naar links. Wat is hier aan de hand ?

Het probleem situeert zich in de positie van de waarnemer ten opzichte van de windende stengel : in vooraanzicht (A), of in bovenzicht (B).

We proberen even te verduidelijken.

Rechtswindend (A), dus met een stengel die in vooraanzicht groeit van links naar rechts, vertoont in bovenzicht een stengel die groeit in tegenwijzerzin, van rechts naar links, en daarom wordt aangeduid als linkswindend (B).

Rechtswindend (B), dus met een stengel die in bovenzicht groeit in wijzerzin, van links naar rechts, vertoont in vooraanzicht een stengel die groeit van rechts naar links, en daarom wordt aangeduid als linkswindend (A).

Bent u nog mee ?

Naar aanleiding van dit plots opduikende probleem heb ik in een beroemd botanisch verklarend woordenboek (Jackson B.D., 1928, A glossary of botanic terms) een merkwaardig stukje over deze toch wel boeiende verwarring gevonden, en dat wordt hier literatim overgenomen.

" These terms [right, left] are but seldom required in botanic descriptions, being only used to denote the direction of a twist or spiral. Unfortunately they have been employed in opposite senses, so that the meaning of one author may be completely perverted by his misuse of the correct method. ... The orthodox way regards the observer as being placed within while noting the direction of the twist, as if he were looking south, and recording the apparent passage of the sun from his left towards his right; this, *dextrorse*, is the common acceptance of " with the sun " or " like the clock hands "; it is also the motion of driving home a screw, which receives its name of " right-handed " from the motion, and not from the aspect of the pitch of its threads.

A few observers have disregarded these considerations, and have placed their point of view outside the spiral. The result of this is to reverse the terms, for a *dextrorse* climbing plant then seems to pass from right to left, which they then term *sinistrorse*. If we ascend a spiral staircase constantly bearing to our right, we are describing a right-handed spiral, and the staircase is also *dextrorse*. "

Duidelijk, toch.

De

VRIENDEN van de PLANTENTUIN GENT

**driemaandelijks tijdschrift
achttiende jaargang
nr. 3 september 1999
ISSN 0777 - 8821**

Redactie :

Paul Goetghebeur, K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

tel. : 09 - 264 5055 of 5056, fax : 09 - 264 5334

email : Paul.Goetghebeur@rug.ac.be

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt :

Koen Camelbeke, Ferdinand Cobbaut, Gilberte Comhaire-Neyt, Eline Declercq, Cyrilla Gillis, Paul Hellebosch, Marc Libert, Hilde Mortier, Karel Otten, Eric Piens, Bernard Symoens, Jef Vandenbulcke, Godelieve Van den Heuvel, Marie-Thérèse Van den Hove.

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar Ferdinand & Leonard Cobbaut, Gilberte Comhaire, Chris De Permentier, Jacqueline De Wilde, Cyrilla Gillis, Henk Leyseele, Francine Serbruyns, voor de kopieer-, plooi-, kleef-, sorteer-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 1999.

Overname van artikels is alleen mogelijk mits en ná schriftelijke toestemming van de redacteur.

Lidgeld 1999

U kan uw bijdrage overschrijven op rekening 001 - 1192154 - 03 van De Vrienden van de Plantentuin Gent, met de vermelding : lid 1999
(en graag naam + adres van het lid !).

Gewoon lid : 400 BF

Beschermid : 600 BF

Steunlid : 1000 BF

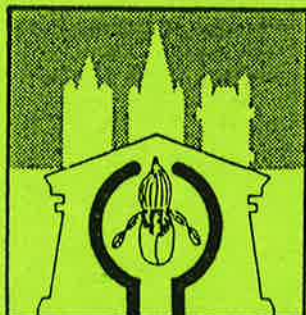
*Omdat vrijwilligerswerk mede
aan de basis ligt van ons maat-
schappelijk welzijn zijn alle
medewerkers van Eurotuin
Merelbeke fier een bijdrage te
kunnen leveren aan de inzet en
inspanningen van zovelen door
middel van deze advertentie !*

Euro Tuin®
aan
Merelbeke

Fraterstraat 111 - 9820 Merelbeke - Tel: 09/232 13 31
Iedere dag open van 9 tot 19 uur doorlopend.
Open op zondag, dinsdag gesloten.

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN
GENT

driemaandelijks tijdschrift
achttiende jaargang
nr. 3 september 1999
ISSN 0777 - 8821

3/6124	9050 Ledeberg 1
P.B.	
België-Belgique	

v.u. Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

afgiftekantoor
9050 Ledeberg 1